

אני פותח את הישיבה.

הי"ר י. ארידור:

1. הצעות לסדר היום

ת. טובי: ענין ראשון - השביתה בכלא אשקלון.

ביום ששי האחרון החלטנו לשמוע אינפורמציה נוספת בענין זה מפי ח"כ קשת. לפי הידיעות השביתה נמשכת, והמצב בבית-הסוהר מתוח. יש הערכות שונות לגבי צדקה התביעות, וצריך לבדוק את הדברים ולקבל המלצות כדי למנוע מהשביתה ללגוש צורות חמורות עוד יותר. יש לשובתים תביעות אלמנטריות של טיפול רפואי, אוכל, טיול בחצר וכו'. אני מציע שוועדת הפנים תבקר בבית-הסוהר, תשמע את האסירים, ואולי תוכל לעזור במציאת מוצא.

דבר שני: בסוף ינואר פורסם בקובץ התקנות 3656 צו המועצות המקומיות, תקנון להסדרת הישיבות של המועצות המקומיות. תקנה מס' 5 אומרת שישיבותיה של מועצה מקומית יכולות להתקיים רק ב-15 הימים הראשונים של החודש, ורק בימים א' עד ה', כלומר לא ביום ששי ושבת. ברוב המועצות העובדות הישיבות מתקיימות בשבת ודווקא, יום המנוחה היחיד שבו האנשים אינם עובדים והם יכולים להתפנות לעבודת המועצה. אני רואה בתקנה האמורה פגיעה בסדר התקין של עבודת המועצות הללו, ואני מבקש שבדרך את הענין עם שר הפנים, כדי שהמועצות יוכלו לבחור לעצמן את היום המתאים לישיבותיהן.

הי"ר י. ארידור: אין התנגדות לפנות לשר הפנים בבקשה שיפליץ בפני הוועדה על תיקון הנוסח של החקנון כך שהמועצה תוכל לקיים ישיבה בשבת - בתנאי שכל חברי המועצה יום השבת איננו יום מנוחתם. אפנה אפוא בענין זה בשם הוועדה לשר הפנים.

ב.צ. קשת: אני מציע שהי"ר יבקש משר הפנים לבדוק את הנושא כולו של ימי הישיבות של המועצות, לא רק לגבי השבת אלא גם לגבי ימי ששי.

מה שנוגע להצעתו הראשונה של ח"כ טובי - אני חייב לו קודם כל תשובה בענין שלעבי עופר שמת ממכות בכלא אשקלון לפני מספר שנים. היתה בנדון חקירה נפרדת, אבל פרטים אדע בעוד כמה דקות, כשיגיע אלי החומר שכבר נמצא בדרך.

מה שנוגע לשביתה בכלא אשקלון - טאז זוחחנו בנדון חלו התפתחויות שונות. רוב השובתים הועברו מאשקלון למקומות אחרים, ולא למקום אחד. כך שאשקלון איננה עוד מוקד השביתה. בכלא אשקלון נשאר מספר קטן של שובתים בלבד. והעברה נוצעה אתמול בערב, ואני שמח לומר שהיא עברה בשלום. יש כמה שידוע לי, גם במקומות החדשים שאליהם הועברו האסירים השובתים בינתיים שוויר שקט. היום אין אפוא כל טעם לבקר בכלא אשקלון. אינני חושב שאנחנו מוטמכים להיכנס לשאלה אם נכון עשו שלטונות כלא אשקלון שביצוע את ההעברה או לא. אני צומד בקשר מתמיד עם שלטונות-הסוהר כל השנים, בגלל הדאגה העמוקה שלי לנושא, ומשום שאין לי כל ספק שהענין הזה מאורגן. הראיה: כשביקרתי בכלא אשקלון בעת השביתה הגדולה אמרו לי האסירים: לא אנחנו מדברים אלא רק הוועד, ואילו עכשיו טוען הוועד: לא אנחנו אלא רק האסיפה הכללית של האסירים, גם אלה שאינם שובתים דעב. יש גבול למה ששלטונות ביה-הסוהר יכולים לשאת כדי ללכת לקראת תביעות השובתים.

ב.צ. קשת:

בשביעה הזאת יש דרישות "כלכליות", של תנאי מאסר, אבל ביסודה השביעה היא פוליטית מובהקת: אנחנו דורשים אל סטטוס של שבויי מלחמה, אבל תנאים של שבויי מלחמה. דרישה לטיפול רפואי נאות היא דרישה אחת, אבל דרישה לבחור את הדופא ואת האסירים שהסגל הרפואי של בית-הסוהר מגיש להם את העזרה הרפואית הנכונה היא דרישה לא רפואית אלא פוליטית. לא ייתכן שאסירים יפקחו על סניטרים מקצועיים איזו עזרה רפואית הם מגישים. אב, גם הצלב-האדום הבינלאומי לא הסכים לדרישות אלו של האסירים להכניס דופאים דווקא פסקוד פסויים. או למשל האחריות למטבח. גם לזה אפשר לקרוא "בעיות של אוכל". אבל כשהאסירים דורשים שהם ינהלו את המטבח יש בזה סממנים פוליטיים. בוקתי את האוכל בבתי-הסוהר; הוא בסדר גמור, כמעט שווה לאוכל שמקבלים בצנא. ובאשקלון מקבלים גם עודפי פירות מהעיר אשקלון. אבל הדרישה כאן אחרת: הדרישה היא לניהול המטבח. ומי שמנהל את המטבח ידוע שהוא שולט באסירים. הדבר איננו כל-כך חמים.

נוסף לכך, כפי שאמרתי, מאחורי הדברים האלה יש יד טארגנת. כבר אמרתי בכנסת שרדיו מוסקבה מסר ביום אחד שלוש פעמים על השביעה בכלא אשקלון לאחר שהיא כבר גסתיימה, ואמרתי שאינני יודע אם פירוש הדבר שרדיו מוסקבה לא פעודכן, או שזהו סימן לשביעה נוספת.

הסברתי גם לראשי השובתים: אינכם יכולים לדרוש ששלטונות בתי-הסוהר ומדינת ישראל יקבלו את התנאים שלכם ויאבדו את יוקרתם. אם אינכם שובתים - יש על מה לדבר. אב, נציב בתי-הסוהר נתן לשובתים אי-אלה הקלות אחרים שהשביעה גסתיימה. ייתכן שאפשר לתת עוד כמה הטבות בתנאים המעשיים. אבל אם דורשים להפגש עם המבקרים בלי גדר - זה לא בא בחשבון. אני מתנגד לכך גם לגבי הפליליים בבתי-סוהר אחרים.

אני מקווה אפוא שהשביעה תיפסק, ואז יוכלו שלטונות בתי-הסוהר לשבת בשקט עם האסירים ולדון על תיקונים מעשיים. ואילו אותן דרישות שהן פוליטיות ופוגעות בבטחון - אני חושב שאין להן מקום.

ת. טובי: אני מציע בכל זאת שנחליט על סירור באשקלון.

הי'ר י. ארידור: ענין הסירור נתון לסמכותו הבלעדית של י'ר ועדת המסנה, ח'כ קשת.

2. תחנות כוח גרעיניות

פרופ' בלקן: בישיבה הקודמת התייחסתי לבעיית ה"פיזיביליטי" של הבעיות הטכנולוגיות הקשורות באחרים השונים, בעיקר בנושא של הבאת מי קירור. הסברתי את הבעיות הטכנולוגיות הקשורות בנושא זה, ואמרתי שאף אחת מהשיטות שהוזכרו ע"י נציגי הציבור איננה מיושמת באף מקום בעולם, לא לגבי תחנה גרעינית ולא לגבי תחנה קונבנציונלית גדולה.

נשאלתי לגבי הסקרים ולגבי הדמוגרפיה. מה שנוגע לסקרים: נעשו סקרים בכל חמשת האחרים המוגדרים ושהוזכרו בתכניות המתאר למיניהן, כשהמאפיין מבוסס בעיקר על איסוף הידע הקיים. הסקרים הם סקרים דמוגרפיים, מטאורולוגיים וסקרי קרקע, שיאפשרו הגשת

פרופ' נלקן:

החומר למועצה הארצית לתכנון ולבניה. באתרים שלאורך החוף נעשו סקרים מעמיקים יותר, שבהם מושקעים סכומי כסף גדולים הרבה יותר ואשר כוללים סקר החוף מבתי-ים ועד לעזה, וסקרים אחרים ברצועת החוף, במיוחד הסקר הימי לגבי כל האתרים. מה שנוגע לאתר היבשתי - באיזור ניצנים הסקר עמוק יותר. הסקרים הדמוגרפיים מבוססים על נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. מנקודת ראות דמוגרפית אנחנו סבורים שנוכל לשכנע גם את המועצה הארצית לתכנון ולבניה שאתר ניצנים קביל לפי קריטריונים בינ-לאומיים. יש אתרים גרעיניים רבים בעולם שבהם ציפיות האוכלוסיה מסביבם גבוהה הרבה יותר.

דקל:

כשמדברים על הקמת תחנת כוח גרעינית וההיבטים הסביבתיים שלה, הבעיות שמתעוררות אינן בסדר-גודל של הלך-המחשבה הרגיל שלנו. לוגמה: בשיחה עם אחד מראשי הערים שבמבינה הוא התלבט בבעיה באותו קנה-מידה שבו הוא מתלבט בבעייה של הקמת תחנת אוטובוסים בעיר. אבל דרוש דמיון גדול לאיך ערוך כשמדברים על תחנת כוח אטומית.

אפשר להציג אותנו כמי שפועלים בגוד ואינטרס הלאומי. כי אומרים שיש משבר אנרגיה, ולא יהיה לנו חשמל אם לא יוקמו בישראל תחנות כוח גרעיניות. אנחנו מצהירים מלכתחילה: איננו באים לכפור בצורך להקים תחנות כוח גרעיניות בישראל. אנחנו כופרים בבחירת אתר ניצנים כאתר המתאים לכך. זאת הנקודה שעליה אנחנו מדברים, אך אין ספק שאנחנו נאלצים להשתמש במערכת טיעונים שעלול להשתמע ממנה כאילו אנחנו מדברים נגד הענין כולו. אבל לא כך הוא. יחד עם זה, כשאנחנו אומרים בכל זאת: לא בניצנים, אנחנו מתייחסים לשתי בעיות מרכזיות.

הבעיה הראשונה היא הטענה שהענין בוער וחייבים לקבל החלטות מיידיות, אחרת "גהיה בחשיכה"! כדברי שר מסות. ואילו אנחנו טוענים שלא בוער.

הטענה השנייה שלנו, והיא המרכזית, היא נגד הקביעה שיש אתר אחד בישראל שהוא המתאים, והוא אתר ניצנים, וטעום פן אינן בודקים אלטרנטיבות אחרות.

הינ'ר י. ארידור:

מנכ"ל משרד הפנים הודיע בישיבה הקודמת ששום תחנה לא תוקם אם לא יוגשו למועצה

הארצית שלוש אלטרנטיבות.

דקל:

אני יודע. אני חבר המועצה הארצית. אבל אנחנו טוענים ששום דבר לא בוער. היום מוצגת למעשה אלטרנטיבה אחת בלבד. אינני יכול לנקוב כאן בסכופים שהושקעו בבדיקתה, אבל בוודאי כמה עשרות מיליוני לירות, בשעה שבבדיקת אלטרנטיבות אחרות הושקעו סכומים פעוטים ביותר.

אומרים למשל שעורכים סקר גיאולוגי, ואומרים שיש השלכה למה שהיה בנמל קיסריה מתקופת הרומאים ועד היום על מה שנעשה בחוף הישראלי. למה לא נערוך סקר דומה בנמל אשקלון? גם הוא נמצא היום שני מטר מתחת לגובה פני הקרקע. לועתזו היה תהליך סקטוני לאורך החוף כולו. האם אין לכך השפעה על הבניה במסגרת הכור? אבל על כך לא מפרסמים.

אומרים שיש שבר גיאולוגי מול פלמחים. רומזים על שבר גיאולוגי בניצנים. איש לא פירסם אף נתון אחד על סקר שנערך בכיוון זה, פרט לכמה דברים כלליים. זה מוכיח שאין ברובה לחפש

י. דקל:

אלטרנטיבות אחרות, ואח"כ יעמידו אותנו בפני עובדה בטענה ש"בוועד" וכבר הושקעו באתר זה מיליונים רבים, כפן שהיה לגבי תחפת דוינג-ר'. אני מבקש מכם אפוא שתתבעו הצגה מלאה של האלטרנטיבות השונות, עם כל הבדיקות הנדרשות.

הטיעון המרכזי שלנו אומר: צריך

לבדוק אלטרנטיבות, כדי להסיר את האיסור של הדוחק בזמן. אם הדבר הזה מקובל עלינו - אזי כל התהליכים יהיו בבקרה ציבורית, מה שאין כן היום. היום חברת החשמל עושה את הסקרים, היא המסיקה את המסקנות מהם, היא מפיצה את התוצאות - הכל ביד אחת. ולצערי הוועדה לאנדגיה אטומית מזוהה בעינין זה עם חברת החשמל, והתאומים-הסימפטיים הללו מעוררים אימה. מדובר כאן למעשה לא בחברת החשמל שעליה הוטל הביצוע והוועדה לאנדגיה אטומית שצריכה לפקח, אלא כפי שאמרתי - מדובר בתאומים-סימפטיים הפועלים כיד אחת.

אתמול פורסם בכל העיתונים כרוז של

מדענים אנשי מקצוע הדורשים למסור הכל לידיים מקצועיות ולהוציא מן הענין את הדילטנטים שאינם אנשי מקצוע. ואילו אנחנו כופרים בזכותם של בעלי המקצוע ביחד עם אנשי המעשה לקבוע עובדות בקנה-מידה כזה, ומחובתנו לתבוע מכם שתעמדו לצידו של מי שתובע בדיקות יסודיות גוטספות.

בישראל יש תופעה פיוחית במינה.

בעולם כולו יש מחלוקת בנושא של פיתוח תחנות כוח גרעיניות, גם בציבור וגם בין המדענים. ואילו בישראל אין מחלוקת; כולם מתנבאים באותו סגנון, גם אנשי המקצוע וגם אנשי המעשה. ואנשי המדיניות רק עכשיו מתחילים להתעורר ולבחון את הבעיה. מ-1966 מונחות במדינה תכניות מוסכמות. 11 שנה לא נעשה דבר, ואילו עכשיו באים ואופרים: הדבר בוועד, אחרת לא יהיה חשמל למדינה. ואין מחלוקת, ומפרסמים את הכרוז של המדענים וחברת חו-צודית המספרת לציבור דברים חד-צודיים, בשעה שבידי ספר אחר, שנתפרסם אף הוא בארה"ב באותו נושא, אבל בו יש שני צודים, והספר הזה לא תורגם ולא פורסם. גם אותה חוברת שתורגמה ופורסמה ע"י חברת החשמל איננה כוללת הכל; היא איננה כוללת לפשל את הפסקה לפיה נקבע בארה"ב של ציבור יש זכות לערער ולהביע דעה בנושא.

עד עכשיו לא היה בידינו שום מכשיר

שבוערתו נוכל להציג טיעונים נגדיים, בשעה שלרשות של אנשי המקצוע עמוז זמן וכסף ואפשרויות מחקר רבות בענין זה. כך אי-אפשר להציג ענין בצורה אובייקטיבית.

אנחנו מבקשים אפוא: הביאו את

הענין בפני הציבור. תאפשרו לנו להביא מומחים שיש להם דעה נבדית. יש לכך תקציבים במועצה לתכנון ובניה, באגף התכנון, בוועדה לאנדגיה אטומית, וצריך לאפשר לציבור אותן זכויות של הבאת דעות ופדענים אחרים. שגם הם בעלי נסיון ואינם משוחדים לענין. פדופ" גלקן שולח אותנו לחו"ל לראות כורים על-סיד סופרמרקטים. אבל הוא משוחד ואינטרסנט, ואיננו מציג את הצד-שכנגד. אני מבקש אפוא מעד מהציבור ומהכנסת באיגוס הגורמים השונים הקשורים בענין להביא מומחים אחדים, בלתי תלויים, גם מחו"ל, שיתנו חוות דעת נבדית. כי כאן מדובר לא בכושד שכנוע רטורי; הדברים הם מעבר לקנה-מידה של תחנות-אטומיות. תנו לנו אפוא מעד ע"י כפיית הגורמים המבצעים, שיש בידיהם תקציבים, להביא מומחים גוטספים, אפילו מחו"ל, כמו שעשו גם באוסטרליה, שהביאו מומחים מגרמניה. אינני רואה להטיל דופי בוועדה לאנדגיה אטומית ולא במדעני הגרעין בישראל. אבל לפני חדשים היה בכאן-שבע כנס ובו נשמעו דעות לא-קונבנציונליות. למשל חברת החשמל טוענת שמוכרחים לגרוץ את מקורות האנרגיה בישראל: נפט הוא בידי הערבים, פחם פירושו דרכים-ארובות, ודרושות תחנות גרעיניות. הגרעין הוא המקור השלישי, ואספקתו בטוחה. אבל למה לא מספרים לציבור שיש מוסד דמוי-אופ"ק גם לאורגניזם? מדוע לא מספרים לציבור שצריך לקנות אורניום בחו"ל במדינה אחת, לשלוח אותו להעשרה למדינה אחרת, ואח"כ להביאו לכאן?

אני מבקש שדברים שלא מספרים
לציבור - לא תספרו גם כאן.

היו"ר י. ארידור:

י. דקל:

לפני שבועיים ציטט זאב שיף ב"הארץ"
ראיון עם עוזי אילם. עילם הקים
חברה שצריכה לקנות אורניום בקנדה, להעשיר אותו בארה"ב, ולהעבירו הנה
בצורת דלק. אבל הוא לא כותב לאן יסלקו את הפסולת - בעיה שטרם מצאה את
פתרונה בשום מקום בעולם. מדברים על שליחת הפסולת בחזרה לארה"ב לקבורה
שם. אני כשלעצמי אינני בטוח שממשלת ארה"ב לא תשתמש באורניום כאמצעי -
לחץ עלינו, ושהציבור האמריקאי אמנם ימכין לשטש פח-אשפה של כל העולם
לפסולת רדיואקטיבית. כל הדברים הללו צריכים להיאמר. לצורך זה צריך
להביא מופחים שיגידו את האמת המדעית ואת האמת התוכנית.

אפשר להטיל איפה בציבור: נפולת
רדיואקטיבית זה הדבר הכי גרוע בעולם. אני אינני רואה שיטה זאת כנכונה
מבחינה ציבורית. אני אומר: כל הדברים הללו צריכים להשאר פתוחים עד
שיוצגו לדיון אמיתי ופתוח, כדי שאפשר יהיה להתמודד עם השאלה. והתמודדות
הזאת כיום על הצד התוכני של הדברים לא נעשית. אנחנו דורשים לעשות אותה,
ודורשים לדחות ביצוע של דברים עד שתיעשה.

שכשיו לאלטרנטיבות. אנשי חברת החשמל
טוענים שהאתר, בכל מקום שיהיה, יש לו מספר טווחים המשפיעים על הפעילות
בסביבה, פרמקטים מלב הכור שאסור שיגורו בהם אנשים כלל וכו'. בספרות
המקצועית מוטבר שאחת ההגבלות של הפיתוח ברדיום מסויים מן הכור מוצעת
בגלל הספק. לי יש ספקות לגבי הענין הזה לא משום שאני מדען-גדעין. אני
מכיר בסכנות בגלל הספק. בספרות נאמר שהטווח של 25 ק"מ שבו נדרשת הגבלת
הפיתוח ל-200 אלף איש הוא בגלל בעיות של פינוי אפשרי של אוכלוסיה שעשויה
להידרש אם חלילה יקרה אסון, אפילו אסון במימדים בינורניים בלבד. אופרים
האנשים שמפוסמים את הדברים שזוהי בעיה טכנית: אפילו יוחלט על פינוי
של חושבים באיזור הטווח - איך עושים זאת? איך מפנים 200 אלף נפש טווח
של 25 ק"מ? - וזה במקום כמו ארה"ב, שלא לדבר על מקום כמו ישראל. אין
אפשרות של פינוי כזה. זאת אחת הסיבות לספק. והספק הזה הוא שהביא אותנו
לחקור בענין וללמוד את הנושא. לכן אנחנו אומרים: האלטרנטיבות שמחפשים
חייבות להיות הרחק ממרכזי אוכלוסיה, נכון שבאשר התחילו באתר ניצנים
אשקלון עוד היתה בת 16 אלף נפשות בלבד, ואשדוד - בת 1500 נפש. אבל
הערים הללו גדלו והתרחבו, ושתייהן מונות היום ביחד 100 אלף נפש, וביחד
עם האוכלוסיה שבסביבה - כ-250 אלף נפש, עד פרברי רחובות וגדרה מצד
אחד, ובתיבות מצד שני. וב-1986 יהיו שם 400 אלף נפש. לפה אנחנו צריכים
את זה שם? לפה לא לחפש אתר במקום מדברי, גם אם זה יעלה כסף, כפי
שטוענים? מי פכם ראה את החשבון הכולל כמה יעלה הכור, כמה יעלה הסיגון
שלו על שפת הים, כמה יעלה סיגון כלשהו בגודל העולה טקטוניית אפשרית? ואם
סיגון - לאיזה אחוז של סיכון מביאים אותנו כשיתחילו לדבר על מיליארדים
ויגיגודו: לא כדאי להשקיע את כל המיליארדים הללו, מוטב ניסח עלינו סיכון
מחושב כלשהו? כי יש כאלה שאומרים: צריך לקבור את זה 150 מטרים באדמה.
על זה ויתרו מראש. אומרים אפוא: רק חפשים מטרים. גם על זה עומדים לוותר.
יש אומרים: להציב את זה על פני הקרקע. זהו סיכון מחושב במטרה לחסוך
כך-וכך מיליארדים. על כך צריך להוסיף את הסיגון בגודל פעילות עויינת
של אויבים מבחוץ ושל גורמי טבע. וגם הסיגון הטוב ביותר איננו מבטיח
בטחון טושלם, כי כאן מדובר בפעולת אדם, והאדם תמיד שוגה, וטעות קטנה
ביותר עלולה לגרום למי-יודע-מה. אם יצטרכו לעשות מיגון אפילו מיגושלי -
האם טישהו עשה את החשבון כמה יצטרך לשלם המשקיע או מי שמשלם עבור
קילווט חשמל? זהו מחיר מעל ומעבר למחיר של קילווט רגיל. אנחנו טוענים
אפוא שפער ההשקעה מאפשר ומתיר לנו להציע אלטרנטיבות פנים-בשחיות שמחיר
הגבלת המים אליהן יהיה מקביל למחיר הסיגון על שפת הים. שוב, אין לנו
מספרים מדוייקים, אבל זה אחד הנושאים שחייבים להיבדק. לא ע"י הגוף
המתכנן, אלא ע"י גוף מפקח, מייעץ, גוף מהצד שיציג את הנתונים כפי
שיקבל אותם בבדיקה.

י. דקל:

אני משוכנע שאם מדובר באתר של חולות חלוצה ובתעלה מהים-התיכון להעברת מי קירור - הדבר יהיה כדאי יותר. תעלה זו תגיע בסופו של דבר לים-המלח, ותהיה פרויקט כלכלי מצליח כשלעצמו. פרופ' ג'ק טינברגן חישב בשביל הפרלמנט ההולנדי את העניין של הדלתורקס, והוא הכניס את האלמנט של רוחה שהוכיח להולנדים שכדאי להשקיע את הסכומים העצומים דלתורקס, אחרי שהיה האסון הגדול ב-1951 בסכרים. והפרלמנט ההולנדי קבע את הדברים האלה בחוק. אצלנו לא נבדקו הממצאים לגבי התעלה שהוצעה ע"י אקשטיין-בן לים-המלח.

ובקשר ללוח-הזמנים: לוח-הזמנים הקיימים היום אומר שבינוני 1986 יחנוך רה"ט את התחנה, ושנה-וחצי לאחר מכן יחנכו תחנה נוספת, כל אחת של 900 מגוואט (אגב, אינני יודע על עוד תחנות בהן מדובר בסדר-גודל כזה). פרק הזמן הזה של תשע שנים העומד לרשותנו מהיום הוא דחוס ביותר ואיננו מאפשר בדיקות נאותות והסקת מסקנות. אנחנו מבקשים אפוא להסיר את האיסוף הזאת ולהוסיף שנתיים-שלוש לבדיקות ולקבלת החלטה, כדי שנוכל לעבוד בראש צלול וללא לחץ. ב-1970 הוצעה תחזית צריכת החשמל לשנת 1976, והתחזית הזאת לא התאמתה; תצרוכת החשמל בארץ בשנה האחרונה לא גדלה, לפרות התחזיות. גם כשקובעים אפוא את התאריך של 1.6.86 - לא יקרה שום אסון אם הנתון שנקבע למועד זה יזעזק ל-1.1.90. כל הדברים הללו לא נישו עד עכשיו.

בכוונה לא נכנסתי לבעיות הקשורות בנושאים המרכזיים של מחלוקת, אם גרעין גורם לכך-וכך או לא. כי אם התיזה שאני מציג מתקבל - בשלב הנוכחי זה לא דרוש. אני אומר: הבה נשיג את מדרוח הזמן הדרוש לבדיקות נוספות; תנן לציבור את האפשרות לכפות על המבצעים את ההכרה להיכנס לפערכת בדיקות כזאת.

ל. שמעוני:

אני רוצה להתייחס לאספקט המקומי של הבעיה - אשקלון-אשדוד. תפילות-הרעים בין המדענים היא אחד הדברים המדאיגים אותנו ביותר, והיא מעוררת חשדות. כיוון שבמפרות שאנחנו קראנו אנחנו רואים שבעולם יש דעות לכאן ולכאן, ביחס של כמעט 60%:40%. יש גם מחקרים שנעשו לגבי תוצאות של קרינה בכמות שנחשבת לבלתי מזיקה אבל יש להתוודאות מצטברות לאורך זמן. קראנו למשל על דיבוי מקרי סרטן באיזור פשייגן, במקום שעל ידו קיימת תחנה אטומית, ועוד.

התחנה המוצעת עומדת לקום במרחק של 3 ק"מ בקו אויירי משכונותיה הדרומיות של אשדוד, ומהשכונות הצפוניות של אשקלון. הטווחים של 15-25 ק"מ אינם רלבנטיים אפוא לגבינו, כי לגבינו מדובר על 3 ק"מ בלבד.

אני רוצה להזכיר שלא מזמן נפלה ממשלת שבדיה, אחרי 44 שנות שלטון, בגלל מספר כורים גרעיניים. ואם את השבדים זה מואיג - בוודאי שזה צריך להדאיג אותנו.

בעיית הפסולת היא בעיה רצינית מאוד. סיפר לנו פרופ' תומרמן שעלה מברדיה"ט על מקדה של אחסון לא נכון של פסולת גרעינית שם, שגדם לבד ששטח של מאות דבות של קמ"ר נהפך לבלתי ראוי לחיים עד היום הזה.

ד. חביב:

הוא אמר בפירוש שפרוור שם במתקן צבאי, וזה מתקן אחר.

ל. שמעוני:

אינני יודע אם במתקן צבאי יש מומחים פחות טובים מאשר בחברת החשמל. ופטולת היא פטולת. איננו חושבים שהאנשים המהימנים ביותר מבחינה תפעולית הם דווקא אנשי חברת החשמל, ואינני זכנם כאן לשאלה מה יהיה במקרה של סנקציות בין עובדי הכור האטומי בחברת החשמל. אינני בטוח שמדובר באנשים שיכולים להעניק לנו את הבטחון הסירבי.

גם הבעיה של אלטרנטיבות מדאיגה אותנו מאד. משום שאז יושקעו 100 או 200 אלף לירות כדי להוכיח ששתי האלטרנטיבות האחרות אינן באות בחשבון והמקום היחיד שיגא בחשבון הוא המקום שכבר הושקעו בו עשרות-מיליונים.

הי"ר י. ארידור:

האם יש לכם אדם בארץ שהייתם ממליצים לפנות אליו כדי שהוא

יגיש את האלטרנטיבה?

י. דקל:

בעניני גיאולוגיה אבקש את ד"ר דוד ניב מנתיבי-נפט להגיש חוות-דעת.

ל. שמעוני:

גם בענינים אחרים יש לנו רשימה של אנשים, חלקם בחו"ל. ישראלים אין לנו. כי ישראלים היושבים בוועדה לאנרגיה אטומית כולם מתגבאים בקול אחד. אבל בחו"ל יש לנו שמות וכתובות, ונמסור לכם אותם לאחר הישיבה.

מתעוררת בעיה נוספת: הבעיה האסטרטגית. הסבירות של מלחמות בישראל לפי נסיון העבר היא אחת לעשר שנים. אשדוד הפכה להיות מטרה אסטרטגית ממדרגה ראשונה: יש לנו בצפון כור אטומי אחד בנחל שורק, יש לנו נמל, יש תחנות כוח נוספות וכו', ועכשיו הכור הזה בדרום. לענין הזה אין לאנשי חברת החשמל תשובה, גם לא לאפשרות של מחבלים וכו'; הם טוענים שזה בידי גורמי הבטחון. אבל בשבילנו הענין הזה הוא דלבנטי ביותר.

בעיה נוספת היא בעיה מקומית. אשדוד סגורה בצפון מבחינת התפתחות. המקום היחיד לפיתוח אפשרי של העיר בעתיד הוא בכיוון דרום. מצד הפוך קיים באשקלון: כיוון ההתפתחות היחיד שם הוא כלפי צפון. ע"י הקמת הכור אנחנו בולמים כל אפשרות של פיתוח נוסף של שתי הערים הללו, ועי"כ גוזלים גם ממדינת ישראל אחת מועדבות החוף מן היפים ביותר במדינה.

נוסף על כך צריך לזכור שכאשר עשו את הסקרים הללו פנו אשדוד ואשקלון ביחד 20 אלף תושבים. היום הן מגיעות ל-200 אלף. צריך להביא בחשבון את גודל האסון שעלול לקרות בעקבות אסון טקטוני או בעקבות טעות אנושית במקרה כזה.

מכל הסיבות הללו אנחנו ממליצים לא לחזור על התרגיל של רדינג-ד' ולא לאיים על המדינה שלא יהיה חשמל ב-1986. צריך לקחת את הזמן הדרוש ולבדוק את הענין במלוא הרצינות, לבדוק גם את האחרים האחרים באותן השקעות של משאבים כמו אל אתר ניצנים. לועתנו האתר המתאים הוא חולות חלוזה. עכ"פ, לא צריך לדאוג את אתר ניצנים נאחר בלעדי.

ב. פרגאי-גלעד:

עצם זימון הדירון הזה בוועדה הפנים יש בו כבר ברכה והתקדמות. אני כלכלן במקצועי, בוגר אוניברסיטת ברקלי. קיבלתי תעודת הצטיינות; עבדתי בפרוייקטים רב-תכליתיים, וריכזתי את הפרוייקט של הטיית מי הירדן לדרום, את הצד הכלכלי של דו"ח קוטון-הייס. אני אסון אפוא על פרוייקטים רב-תכליתיים, על בדיקת הקוסט-בנפיט-אנליסיס של פרוייקטים מסוג זה.

מה קרה בפרוייקט הנוכחי? קיימת בעיה של אספקת חשמל. לפני 12-15 שנה בערכה תכנית של אתרים, ואז נקבע אתר ניצנים, כשהמקום היה ריק ושופם. מאז קרו כמה דברים. לצערי אין במדינה בורם האחראי לקביעת מדיניות לטווח ארוך, לקביעת אתרים לטווח ארוך. ד"ר ארזון מכיר את הנושא של תחנות דלק; יש 17 רשויות שונות ודרושות 10 שנים עד שמאתרים מקום לתחנת דלק. ואילו כאן אנחנו עוסקים בתכנית לעשרים שנה לאיתור תחנות כוח, והממשלה החליטה להטיל על חברת החשמל לקדם את המשא. חברת החשמל עוסקת בדבר אחד: בייצור חשמל. אין להיא ערוכה לעסוק בכל ההיבטים הנובעים מכך.

למרות הסיכון הקטן, מי שבונה תחנה כזאת חייב לערוך תכנית חירום לפינוי תושבים. זה ברור היום, כי אנחנו יודעים שקיימים כמה סיכונים שהם מיוחדים לישראל. אין בשום מקום בעולם פעילות חבלנית עויינת בקנה-מידה כזה, ולא סיכון מלחמתי כזה שקיים בישראל, בין אם יהיה שלום ובין אם לא יהיה שלום. אנחנו גם יודעים שהמלחמה הבאה תיפתח בטילים, וברור לנו שזה יהיה יעד מס' 1, ואנחנו חייבים לנתח מה יקרה במקרה של אסון כזה.

בבדיקת האתר ובבדיקת הקוסט-בנפיט ברור שדבר אחד לא נלקח בחשבון: זהו המקום האחרון שעדיין משמש לפרגוע ונופש לאוכלוסייה של כל דרום הארץ - האיזור מאשקלון עד אשדוד, לחוף הים. ווועדת הפנים כוועדה לאיכות הסביבה צריכה לחשוב גם על הנושא הזה, שאפשר יהיה ליהודי להתרחץ בים במדינת ישראל.

חברת החשמל עומדת על כך שפבחינה כלכלית חייב מפעל כזה לקדם על שפת הים. אני ככלכלן חייב להסביר לכם שכאשר נערוך הפבצע בקליפורניה, הועבר שם חוק שאין בונים תחנות גרעיניות על שפת הים, גם בגלל בעיות טקטוניות וגם בגלל הצורך בשפירה על החופים, והם בונים תחנות כאלה רק בפנים הארץ.

העובדות הן כדלקמן: חברת לוידי'ס בלוודרן מוכנה כידוע לבטח כל דבר; היא איננה מוכנה לבטח ביטוחי צד-שלישי של כור גרעיני. כותבת הוועדה לאנגרייה גרעינית לשר פסול'ת בתזכיר פנימי חתום: הבעיה של ביטוח איננה בעיה; כי היא כולה בידינו. כלומר, במקרה של פיגוע כלשהו - מדינת ישראל תשלם. מי שאומר אפוא שקיים ביטוח איננו אומר את האמת.

דבר שני: שמעתם מה קרה בשבדיה. באוסטרליה הופסקה כריית אורניום; האוסטרלים אינם רוצים באורניום. בקליפורניה נאסר להציב תחנות כוח גרעיניות באיזור החוף. בגרמניה מתנהל מאבק מר נגד הקמת תחנת כוח כזאת. בישראל ניסו להעמיד את הציבור בפני עובדות, בדלת האחורית. זאת איננה דרך. אני אומר אפוא: הבה נבדוק את העניין לגופו, מה הם הסיכונים המעשיים. ואנחנו רואים כמה דברים שטעונים בדיקה נוספת - ואעמוד על דבר אחד בלבד: מיגון מפני פעולות פח'ע. הדבר היחידי שיכול לעזור בעניין זה הוא בדיקת אלטרנטיבות נחמפות.

המסקנה המתבקשת מכל מה שקורה היום היא שלא נבדוק אתרים אחרים במידה מספקת. האתר שנבחר לפני 12-15 שנה איננו מתאים עוד, בעקבות פיתוח האיזור. ברור שבעתוד יצטרך כוח גרעיני להיות חלק ממערכת ייצור החשמל במדינה, אבל חברת החשמל לא התפתחה יח'עם קצב הפיתוח של מדינת ישראל, ולא בדקה ולא קבעה בזמנו אתרים אחרים.

ב. פרגאי-גלעד:

ומלה אחת לתחזיות. ערכנו תחזיות; חשבנו על דברים. לא תמיד התחזיות מתאמתות. אם אנו אומרים שיהיה גידול - הגידול בפועל היה אחר. תחזיות יש לעדכן מדי שנה בשנה. השבוע התפטר מר מקלף מראשות הוועדה לחסכון באנרגיה. ביחד עם ד"ר ארנון השתתפתי בסימפוזיון לבעיות החסכון באנרגיה. נאמר שם שבקלות אפשר לחסוך 10% של צריכת החשמל. 10% של צריכת החשמל יכולים בהחלט לאפשר לנו אותה הנשימה של שנה או שנתיים שאנחנו זקוקים לה לצורך בדיקת כל האלטרנטיבות. ומי שאומר לנו "בוער" - אני שואל אותו: איפה היית מ-1966 ועד היום, כשפתאום זה בעשה כל-כך בוער? עד עכשיו לא חסכנו באנרגיה אפילו קילוואט אחד, וניתן לעשות משהו בשטח החסכון. 140 מגוואט אולי הם מפעל קטן מאוד, אבל איפה היו אנשי חברת החשמל מ-1966 עד היום? למה אין היום תעלה לים-המלח? התחזיות לא היו אמיתיות, גם לא לגבי מחירי הדלק. בואו אפוא נחשוב על עוד אלטרנטיבות שיאפשרו לנו לשקול את הדברים היטב.

כאן מסתמנות שתי אפשרויות:

האחת - לדחוף בכוח את הפרוייקט ההידרואלקטרי שהוא כלכלי ואין קושי לבצע אותו. השניה - לתת לנו פסק-זמן הדרוש לנו לעבודה הרצינית הזאת, ע"י חסכון באנרגיה, שזה בכלל דבר טוב. אנחנו מוציאים היום 750 מיליון דולר לשנה על יבוא דלק. אם נחסוך 10% מזה - פירושו הדבר 75 עד 80 מיליון דולר - כ-800 מיליון ל"י. איפה היינו עד עכשיו? ואתם מדברים אתנו על אתרים חדשים שתוך חודש צריך להחליט עליהם?

א"ש לא דיבר על חודש או על שנה.

ד. חביב:

בתזכיר-הרקע שלכם אמרתם שצריך להתחיל בהליכים תוך חודש.

ב. סואב:

להתחיל בהליכים, אבל ההליכים יכולים להימשך שנים.

ד. חביב:

אני הצעתי תכנית ברורה: כדי לאפשר לגופי הרישוי והפיקוח להתארגן, לבדוק ולהביא הצעה ברורה - אני מציע שני דברים: ראשית, לקדם מיד את ענין התעלה לים-המלח, שתתן 140 מגוואט לפי דו"ח קוטון-היים (בתנאי שמפלים ים-המלח ישמר).

ב. פרגאי-גלעד:

זהו דו"ח משנת 1950.

פרופ' גלסון:

המפלים לא השתנה מאז. שנית, לבדוק ממצע נפרץ של חסכון באנרגיה על כל שלוחותיה, כדי לאפשר לנו את פסק-הזמן הדרוש.

ב. פרגאי-גלעד:

קרה לנו פנצ'ר במדינת ישראל. בקובץ התקנות מלפני שנתיים פורסם שישי גוף בשוי: הוועדה לאנרגיה אטומית. אבל הגוף שמקדם את הנושא של כור גרעיני איננו יכול להיות הגוף המפקח. למסקנה זנ הגיענו גם בארה"ב. המבנדס אלתר, שהוא המפקח, לא יכול להיות עובד הוועדה לאנרגיה אטומית. יחזעם זה, כל איתור מחייב שמיעה הציבור, ואני מברך את ועדת הפנים על יזמתה בשמיעת החושבים. גם להריטות מהפרובינציה שלופדים את החומר מארה"ב יש מה לומר. עובדה שעד עכשיו הוצג בפני הדרג המחליט רק צד אחד של הבעיה ואני מבקש מכם לקבל את ההצעה בדבר פסק-זמן על-מנת לבדוק את כל צידיה של הנושא.

ג. טל:

אני איש החברה להגנת הטבע באשדוד. נתקלנו באשדוד בתופעה מעניינת: בכל כיוון שאליו אנחנו הולכים בנושא של חכנון הנוף אנחנו נתקלים בשאלה: מה לכם ולעניין הזה; מה לכם ולנושא של קרינה אטומית וכו'.

אנו הגעתי לאשדוד ב-1962, ואז גם נולד הרעיון של שמירת ערכי הטבע במדינת ישראל. בשנים הראשונות, בגלל פיתוח מוגבר, נהרסו אחרים רבים שעכשיו משקיעים מאד-אלפי לירות בשיקומם. ב-1966 חשבו שאנחנו צריכים לעסוק רק בשמירת הטבע. היום, ב-1976, התחיל להעסיק אותנו הנושא של זיהום אויר ותחנות כוח. חושב שבא היום לגור באשדוד יודע שלפניו תכנית לפיתוח עיר בת 16 רבעים ו-300 אלף איש. ראינו שאיזור התעשייה של העיר הולך וגדל, ומפעל נחל צין הולך ומזהם את האויר. אני כמתנדב יושב בשתי ועדות מחוזיות. מר ורדימון מהוועדה המחוזית השתכנע סוף-סוף שמה שמזכנה חברת הפוספטים להשקיע בפיתוח נחל צין בנושא שמירת הטבע איננו מתחיל לענות לצרכים, והגענו לכך שמפעל שעומד היום באשדוד, בגלל תפעול לא נכון איננו מופעל, כי הוא פולט חומר לא טוב.

כשהתחיל להתגלגל עניין הכור הגרעיני - פחדנו. האדם בישראל פוחד בכלל מאטום. אבל הוועדה לאנרגיה אטומית וחברת החשמל לא פתחו בהסברה לצייבור על כך שאנחנו נכנסים לעידן של כורים אטומיים וקרינה גרעינית, ועל אמצעי הבטיחות הכרוכים בכך. יהודה פאייס הופיע בעניין זה בוועדה המחוזית והוא לא הצליח להציג היטב את הבעיה.

חברת החשמל עז היום לא השתחררה מהתקופה הקודמת, לא הכירה בכך שהיום קיים במדינת ישראל השירות לשמירת איכות הסביבה, הרשות לשמורות טבע, החברה להגנת הטבע וגופים אחרים העוסקים בנושאי איכות הסביבה, ושבונושאי התכנון והפיתוח צריך לשקול גם את הבעיה האקולוגית. על חברת החשמל להשתחרר אחת ולתמיד מן ההרגשה שהם "כבשה שחורה" ולהסביר למה חשוב הכור האטומי למדינה, כדי שגם אנו נוכל ללמוד את הצדדים השונים ולגבש את עמדתנו.

בפני שום גוף פתאים לא מופיעות התכניות של האתרים השונים. מעולם לא הוזמנו להופיע ולהביע את עמדתנו לגבי התכנית של כורים גרעיניים וכורים קונבנציונליים בעתיד. אני כאזרח המדינה רשאי לדעת את כל זה, כדי שאוכל להתמודד ולרכז את הכוחות המתאימים שיחמוודו על הנקודות הבאות.

ולגבי העיר אשדוד: לפניכם מפה של תכנית המתאר של אשדוד, שהוגשה לרשויות המוסמכות ונחתמה ע"י שר הפנים, ושאותה יכול כל תושב לדעת. לפי התכנית אני רואה שכל צפונה של אשדוד כלול באיזור התעשייה - נמל, מפעלים, תחנות כוח, ומפעלים בסחוניים. אינני נכנס לשאלה של קרינה גרעינית וכו'. אני בטוח שמדעני מדינת ישראל יבטיחו לנו תחנה אטומית עם תנאים אידיאליים. אבל היתה לנו תקלה בצפון אשדוד, במפעלים בסחוניים. העיר אשדוד עמדה בפני סכנה של יריית-פגזים רצופה; שלושה-ארבעה ימים עמדנו בחרדה כללית מה יהיה מצבה של אשדוד. סבלנו את כל זה, כי אנחנו יודעים שהפיתוח שלנו מיועד לצפון. למה ללכת עכשיו לדרום עם הכור האטומי, לכיוון שבו מיועד פיתוח האוכלוסייה של העיר?

באיזור שביין אשדוד לאשקלון, איזור ניצנים, מתוכננת היום שמורת טבע עם פארק גדול, עם דיבייטה רצינית לתוך הים, מיועד לכל ודרום הארץ, כולל עורף של נופש לירושלים. איננו מתנגדים אפוא להקמת כור במדינת ישראל, אבל ניצנים היא המקום הפחות מתאים לכך. הכור המתוכנן יעצור את כל פיתוחה של אשדוד לכיוון דרום. היום, ב-1977, הנושא הזה חייב לחדור היטב לצייבור, וחסיבים להכיר בכך שכל הנוהלים לגבי אתרים של תחנות כוח ומפעלים אחרים צריכים להגיע במקום כלשהי לאפשרות שהצייבור ידע עליהם מראש ויוכל להתמודד איתם, גם מהאטמקטל חובבי-טבע ותיירות.

מר גבעוני:

אני תושב גן-יבנה. עברתי למקום הזה בשעתו ממרכז הארץ בעיקר בגלל שיקולים אקולוגיים. אנחנו חיים היום בחרדה ובדאגה עמוקה. אין לנו שום מסקנות מדעיות של סכנות צפויות מן הכור וכו', אבל יש לנו כ-20 סימני-שאלה לגבי הפרוייקט הזה של ניצנים על דברים שלא קיבלנו עליהם תשובה, דברים שלא נבדקו די צרכם ואשר מדאיגים אותנו.

בטלביזיה ראינו עתונאי אמריקאי

אחד שראיינן אחד התושבים, והלה אמר: אינני מודאג; אם הממשלה שלי החליטה - סימן שהיא בדקה ויודעת. אני אינני בטוח שהממשלה שלנו אכן בדקה ושקלה את כל האפשרויות. אני מודאג מכך ששום דבר עוד לא נקבע והוחלט ובכל זאת הולכות ונוצרות עובדות בשטח. עשרות-מיליונים כבר מוצאים. לפני שנתיים הופיע כאן שר השיכון הפנוח בענין חולות ראשל"צ, וטען ש-10 מיליונים כבר הושקעו בפיתוח השטח, ואי-אפשר עוד להפסיק - והיה משקל לטענה הזאת. איננו רוצים שדבר כזה יקרה גם בניצנים. היום מדובר בסדר-גודל של 30-40 מיליון שכבר הוצאו לבדיקה האתר עצמו. עומד להיקח חוזה עם החברה לתכנון בסדר-גודל של מאות-מיליונים, במיקום הספציפי הזה. ואנחנו חוששים שבמהלך הבירורים נעמד בפני עובדה שאי-אפשר יהיה עוד לסגת ממנה, וגם אם יוכח שבחירת האתר לא הייתה נכונה - אי-אפשר יהיה עוד להפסיק. ועל כך לא נקראו נציגי הציבור לתת את דעתם, כולל ועדות הכנסת.

הבוקר, לפני שיצאתי לכאן, קיבלתי

קריאה-טלפון רבות מתושבי הסביבה: אנחנו מייחלים שהוועדה באמת תשוכנע ותביע את דעתה בענין זה ותדרוש בדיקות נוספות, וקודם כל תיעצר קביעת העובדות בשטח; שיינתנו משאבים למוסכים בלתי-תלויים באותה כמות שניתנו לבדיקת הפרוייקט בניצנים. כי היום הרושם הוא שחברת החשמל ביצעה עבור הוועדה לאנרגיה אטומית את הבדיקות השונות, ואילו בענין זה חברת החשמל איננה אמינה אלי, ואני גם חושש מכושר הביצוע שלה. חברת החשמל מאז קום המדינה לא תמיד התנהלה עפ"י פסים מקצועיים ברורים; מנהליה ניבחרו תמיד לפי שיקולים מפלגתיים. ואילו פרויקט בסדר-גודל כזה הוא מבצע שאין לו תקדים במדינת ישראל, וכאן דרוש מישהו עם בסיון. לא מחשש שמא יעלה הדבר עשרות-מיליוני לירות נוספות, אלא בגלל החשש של תקלות אפשריות בגלל חוסר נסיון מתאים. מה גם שלא ברור כלל למה צריך יצרן החשמל להיות גם הקבלן לעבודה כזאת. אלא שהשיטה במדינה היא כזאת שקודם כל יוצרים עובדות ודינמיקה מסוימת, ואח"כ היא כבר מובילה את עצמה.

באחת האסיפות של המועצה הציבורית

באשקלון הופיעה נציגה של חברת החשמל ודיברה על הצורך לקחת סיכון מחושב. אני מוכן לקבל את הדין אם אני יודע שאין ברירה. אבל אפי' רוצה שבין יתר השיקולים ישקלו גם את האספקט של בריאותי ובריאות ילדי, גם תמורת הוצאה אפשרית של חצי-מיליארד לירות נוספות.

אני מבקש אפוא לתת שהות לבדיקה

נוספת. בדיקה רצינית כזאת לא נעשתה במשך שנים, מאז נקבע האתר הזה כשהאיזור עוד היה שופם מתושבים. עיריית אשדוד השקיעה עשרות-אלפי לירות בבדיקת האפשרות של צפון אשדוד, מניפוקים אחרים. אני מבקש אפוא לא לראות בחברה החשמל את הגורם שצריך לקבוע היכן המקום המתאים ביותר להקים דבר כזה, והשיקול הכספי לא יכול כאן להיות הקובע.

ל. שיינבום:

אני רוצה להצטרף לדבריו של מר

פריגאי על החיוב שנעצם הגעת הנושא

לוועדת הפנים - פרויקט כזה של 25 מיליארד ל"י. חבל שהדיון לא נערך קודם. הדיון והבדיקות היו צריכים להיערך עוד לפני שהושקעו 100 מיליון לירות באתר ניצנים, ולפני שהשר בר-לב קם בכנסת ואמר: קבענו את ניצנים, ואם לא נקים את האתר הזה שם - נשב בעוד כמה שנים בחושך. אבל מוטב מאוחר מלא-כלום, ואנחנו מברכים על הדיון של היום.

ל. שיינס:

שאלו אותי למה אנחנו מתנגדים.
התשובה: אנחנו פוחדים. אנחנו שומעים פה ושם שיש מוטחים משני הצדדים; חלקם אומרים בטוח, חלקם אומרים לא בטוח, חלקם אומרים שלא יכולות לקרות תקלות בכור גרעיני, וחלקם אומרים שתתכן בהחלט תקלה. ואם יש ספק כלשהו - אנחנו שואלים: למה דווקא בחצר שלי? למה לא להרחיק לפחות את הכור הראשון עד שנצבור קצת ניסיון בארץ?

שמעתי ספרופ' נלקן באסיפה באשדוד ביום ה' שעבר שתקלה בכור גרעיני כפי שתיאר מ'שהו באותה אסיפה פשוט לא יכולה לקרות. אבל אנחנו הבאנו שם תיאור של תקלה כפי שתוארה ברו"ח של הוועדה לאנרגיה אטומית של ארה"ב, אותו דו"ח שמדעני הגרעיין שלנו המחייבים הקמת תחנת כוח גרעינית בכל מחיר מצטטים אותו לגבי הסיכונים שיש בו. עובדה שהדו"ח הזה מתאר גם תקלה אפשרית, והוא אומר: נכון, במקרה כזה ימותו 3,000 עד 4,000 איש, אבל תקלה כזאת תתכן רק אחת למאתיים שנה בסיסטמה של אלף ריאקטורים, שפירושו 15 עד 18 איש לשנה, ועל 200 מיליון תושבי ארה"ב זה לא נורא. בפרט שמדובר שם על תקלה בינונית, לא גרועה ביותר, ובאיזור שצפיפות האוכלוסיה בו איננה רבה. סדר-גודל כזה, של 15-18 קרבנות לשנה, הוא סדר-גודל של תאונות תעשייתיות שארה"ב למדה לחיות אתן. אבל גם כאן אחת המסקנות העיקריות היתה שצריך לשנות את העמדה הבסיסית הקודמת: במקום הגישה ש"זה לא יכול לקרות" לאמץ את הגישה ש"לא כל-כך נורא אם זה יקרה". כלומר, בארה"ב לקחו עליהם את הסיכון המחושב הזה, אבל זה של אוכלוסיה של 200 מיליון נפש, לא 3,5 מיליון כמו במדינת ישראל. דבר שבארה"ב יכולים לחיות אתו - אזלנו יהיה בגדר אסון.

ההערכות הללו לא לקחו בחשבון גם תמותת תושבים שלושים שנה אחרי התקלה האפשרית. הן הביאו בחשבון רק את המקרים של מות מידי, וגם לא אפשרות של השפעה תורשתית גנטית על האוכלוסיה הנוגעת בדבר. נוסף לכך, הדו"ח הזה לא לקח בחשבון את העובדה שאנחנו חיים כאן באיזור של מלחמות בכל 10 שנים, של פעילות חבלנית, של פעילות חבלנית מתאבדת, דבר שמגדיל לאין-סוף את האפשרות שיכול לקרות כאן משהו.

פרופ' דוד ליליינטל, היו"ר הראשון של הוועדה לאנרגיה אטומית, כתב מאמר באוקטובר 1963 בו הוא אומר שמדאיגה אותו מאד הסכנה הקטסטרופית הפרטנצ'אלית לחיי אדם ובטיחות הציבור מקרינה שנוצרת מן "האטום השקט". התכנית להקמת תחנת כוח גרעינית קרוב לריכוזי אוכלוסיה גדולים מחוץ אל חוף מהירות איום של זיהום חלקים גדולים של הערים. זאת חוות-דעתו של אדם שמקבל עלינו מאד. ומ-1963 לא השחנה הרבה בשטח זה.

גם פרופ' שמעון יפתח בספרו איבנו מתעלם מן הסיכון הבטחוני במדינה כמו שלנו, והוא מצביע על אמצעי בטיחות ועל ההוצאות הענקיות הנובעות משיקולי בטיחות בתצאים הספציפיים של מדינת ישראל. אפשר לצטט גם את ד"ר אדוארד סלר, אבי פצצות האטום, שבתכנית טלביזיה לפני כחדש-וחצי הציג לקבור את הכור 150 מטרים מתחת לפני הקרקע. אם זה כל-כך בטוח - למה צריך לקבוע את זה? אם אלה הם האמצעים שצריכים לעשותו בטוח - אני מציע לא להקים את הכור בתוך ריכוזי אוכלוסיה על החוף.

לא שמעתי כאן את דברי פרופ' נלקן על האפשרויות של העברת מים לפני הארץ.

היו"ר י. ארידור:

עיקר טענתו היה שבזכו האנרגיה מגיע לשיעור של כ-20%, ושאינן בטחון שמי-הים העוברים בשמונה צינורות הלוח ושמונה צינורות חזור לא יחללו בצינורות באופן של השטח יומלח.

ועדת הפנים ואיכות הסביבה
1.3.77

ושהדבר הזה לא קיים באף מקום
בעולם לגבי אטימות האספקה הזאת.

פרופ' נלקן:

אינני חושב שהשיטה היחידה היא
העברה דרך שמונה צינורות. זה דווקא
מטח העבודה שלי (אני מהנדס אחזקה במקורות), והייתי רוצה מאד לבדוק
את כל המספרים הללו.

ל. שיינס:

פרופ' נלקן, האם אתה מוכן להעמיד
את כל הנתונים שלך לרשותו?

הי'ר י. ארידור:

בוודאי.

פרופ' נלקן:

האם הנתונים הללו כבר הוגשו בחומר
כתוב כלשהו?

ב. מואב:

ידוע לי שהם הוגשו למועצה הארצית
לתכנון ולבניה, אבל היא במפורש
לא רצתה לדון בזה לפני שתקבל סקירה-רקע כללית ואז תדע על מה מדובר.

פרופ' נלקן:

יש כאן שאלה עקרונית: הטיעונים
העיקריים היו האם נערכו בדיקות
האם המספרים הללו נבדקו בצורה יסודית

ב. מואב:

של אלטרנטיבות. לכן השאלה
היא שאלה חשובה מאד.

אני יודע שהתכנית הזאת של התעלה
עובדה ע"י מהנדסים. הם הציעו מספרים
כלכליים שנבדקו גם ע"י ועדה של פרופ' שלמה אקשטיין שקיבל אותם כמספרים
כלכליים.

ל. שיינס:

לא נכון. אני חבר הוועדה הזאת. הדו"ח
הזה פורסם. פרופ' אקשטיין אומר
בריוק ההיפך.

פרופ' נלקן:

אני מצטט ממה שקראתי בעתון.

ל. שיינס:

מר שיינס יוכל לבדוק את כל הדברים
הללו בנתונים שיועברו אליו.

הי'ר י. ארידור:

עוד סיבה אחת למה יש לי ספקות:
ב"רויאל קומישן ריפורט" של אנגליה,
שחזר ע"י מי שהיה חבר הוועדה לאנרגיה אטומית באנגליה, נאמר שצריך
עוד לתכנן מצב שתחת כוח גרעינית יהיו כל-כך בטוחות שאפשר יהיה
להציג אותן על-יד ריכוזי אוכלוסיה. הוא אמר שצריך לשאוף למצב שתחנות
כוח גרעיניות יוכלו להיות ע"י ריכוזי אוכלוסיה; כלומר: היום עוד אין
מצב כזה. בארה"ב שוקלים היטב את מצב קרבת האוכלוסיה לכל אתר שמוצע,
ושם פוסלים כל אתר שהוא קרוב מדי לאוכלוסיה. לדוגמה: לא אושרה הקמת

ל. שיינס:

ל. שיינס:

הכור ע"י פילדלפיה. ושם מדובר על 18 ק"מ, כשאצלנו מדובר על 4-5 ק"מ.

גם בקשר לגיאולוגיה יש לי ספקות. יש מדענים בארץ, גיאולוגים טובים, ביניהם ד"ר ניב, האומרים שיש פעילות סקטורית באחר הזה. גם זה מעורר ספקות; גם את זה צריך לבדוק.

מדען אמריקאי נוסף טוען: נשעט והאי שתקרה איזו תאונה גרעינית רצינית לפני שנת אלפיים. את זה הוא טוען על סמך סטטיסטיקה או סבירות. אינני רוצה שהתאונה תאמת הזאת תקרה על-יד הבית שלי דווקא. חברת החשמל מבטיחה - כך אומר פרופ' גלקן - שהכור יהיה לפי כל כללי הבטיחות והבטחון האפשריים, בגוף כללי נשק אפשרי. כך מתכננים את הכור שלנו, מה שלא עושים בשום מקום אחר.

אני לא אמרת זאת זה.

פרופ' גלקן:

ל. שיינס:

אני שואל: האם באמת אפשר בשנת 1977, או אפילו 1981, לקחת בחשבון אילו כלי-נשק יכולים להיות בשנת 1986-87 ושלושים שנה לאחר מכן? האם כך היה גם בפלחמת יום-הכיפורים לגבי הסאם-2 וסאם-3? אני אינני מאמין שאפשר לתכנן דבר כזה.

בדו"ח מס' 3 של השירות לשמירת איכות הסביבה שיצא השנה נאמר: בין הדברים שצריך לקחת בחשבון בקביעת אתר - הגבלה בשימוש קרקע ברדיוס של 25 ק"מ מהכור. האם זה אומר שאי-אפשר לפתח או לבנות עוד באשדוד ואשקלון? או שמא צריך לפנות בכלל את שתי הערים הללו?

מדובר בדו"ח על הגבלות, לא על פינוי.

א. טרינוב:

ל. שיינס:

הכנסת יחידה אחת של 900 מגרוט למערכת שלנו פירושה 20% מכלל ההספק. זהו דבר שאיננו מקובל בעולם כלל. בדרך כלל מדובר על תחנה עם הספק של 5% עד 10%. כי אם הכור הזה יצא משימוש בגלל תקלה או תיקון שיגרת - חמישית מן המדינה תישאר בלי חשמל. הכור הראשון צריך להיות מיועד בעצם לא לתוספת חשמל לארץ, אלא להבטחת רזרבה של חשמל בלבד. צריך גם לזכור שכורים מסוג זה בעולם פועלים רק כ-60% מן הזמן.

כ-150 עד 160 יום בשנה.

ב. פרגאי-גלעד:

כמה ימים במסווצע עובדות תחנות כוח על פחם?

פרופ' גלקן:

בניצולת של 80% עד 90%. אחרת היינו נשארים בכלל בחושך.

ב. פרגאי-גלעד:

ל. שיינס:
מה שנוגע לדחיפות, שמענו ממך כן, איש חברת החשמל, מנהל הפרוייקט של הקמת תחנת הכוח הגרעינית הראשונה בארץ, בסימפוזיון שנערך לפני כחודשיים שכבר עומדים לחתום עם הספק על חוזה לאספקת הכור. בינואר היה כבר צריך לצאת לספק ה- "לטור אוף אינטנס" , כלומר התחייבות להיכנס לפרוייקט של 25 מיליארד לירות.

הי'ר י. ארידור: האם באמת יש חתימה עם הספק?

ר. חביב:
אני יכול לחזור על הצהרה שניתנה רשמית ע"י השר, שיש החלטת ממשלה האומרת שאם וכאשר יחתמו - מימוש ההתקשרות יהיה כפוף לאישור האתר מטעם הרועצה לאנרגיה אטומית והטוענה לתכנון ולבניה.

ל. שיינס: גם ה"לטור אוף אינטנס"?

ר. חביב: אם ה"לטור אוף אינטנס" הוא התקשרות.

א. סרינוב: אני רוצה לדייק: כחוב "חתימת חוזה".

ל. שיינס: אני מעלה בספק את האמינות של חברת החשמל.

הי'ר י. ארידור: הדברים האלה נאמרו גם בישיבה הקודמת: שלא תהיה שום העמדת הציבור בפני עובדות מוגמרות לפני שזה יבורר לפרטים ברשויות השונות.

ב. פרגאי-גלעד:
אני רוצה לצטט מתסקיף של "כלל-העשיות" שאושר ע"י רשות ניירות-ערך בשבוע שעבר: מתקיימים מגעים עם חברת ומטינגהאוז, והחברה ערוכה וכבר סכינה את כל החומר כדי לעמוד באותן התחייבויות כשזה יאושר.

הי'ר י. ארידור: אתה שומע עכשיו הודעה רשמית מחייבת מטעם הממשלה שמימוש ההתחייבות יהיה מותנה.

ר. חביב: החוזה עשוי להיערך, אבל המימוש יהיה מותנה.

ל. שיינס: עכ"פ, מר כן אמר שבינואר כבר צריך לחתום. זה לענין הדחיפות.

נקודה אחרונה: אינני מייצג את עצמי בלבד. מאחורי עומדים חושבי אשקלון ואשדוד, ויש בידי עצומה חתומה ע"י 3500 אנשים. הציבור לא יתן להקים תחנה במקום הזה, משום

ועדת הפנים ואיכות המביכה
1.3.77

ל. שיינס:

שאיננו בטוחים. אנחנו רואים מומחים משני הצדדים. וכל עוד אין זה בטוח - וזה לא יכול להיות בטוח, משום שבעולם זה לא בטוח - לא נוכל לקבל תחנת כוח בחצר שלנו.
אני מבקש שבהמשך הדיונים האלה תוזמל המועצה שלנו להשתתף לפחות כמסקיף בדיונים על הנושא הזה. כולנו באנו לכאן כמתנדבים, לקחנו חופש מהעבודה על חשבוננו, ואנחנו מבקשים אולי אפשר לשלם לנו את יום העבודה כהשתתפות של הוועדה הזאת.

הי'ר י. ארידור:

מה שנוגע לתשלום יום עבודתכם - הסמכות היחידה שיש לי, לצעורי, היא להזמין לכם שתיה על חשבון

המדינה (אפילו לא סנדביץ').

מה שקשור בהזמנתכם כמסקיפים - הדבר איננו מקובל. אבל בכל פעם שתרצו לבוא לוועדה כדי להתווכח עם הצד שכנגד - תצטרכו רק להודיע לי, ותוזמנו. בישיבה הבאה תוכלו לסיים את השמעת טיעוניכם וגם להגיב על טענות הצד שכנגד, ללא קשר עם מספר החתימות שאתם אוספים. לפחות בוועדה הזאת אתם יכולים להיות בטוחים שתישמעו עד שתרגישו שאמרתם כל מה שהיה לכם לומר.

א. טרינוב:

אני רוצה להזכיר שיו'ר המועצה הארצית לתכנון ולבניה הצהיר כאן בישיבה הקודמת במפורש שלישיבת המועצה שתרון בנושא בחירת האתר יוזמנו נציגי הציבור והגופים השונים, כולל המועצה המיוחדת שהוקמה באיזור.

הי'ר י. ארידור:

בוועדת הפנים תוכלו כאמור להופיע בכל עת שתרצו, כשהיא תרון בנושא זה.

ל. שיינס:

אם ירצה גורם מקצועי כלשהו להופיע, גיאולוג וכו', האם גם הוא יוזמן?

הי'ר י. ארידור:

כל גורם שתרצו שיופיע - יופיע.

מר גבעוני:

האם לפי לוח הזמנים של הכנסת השמינית יש סיכוי שוועדת הפנים תוכל להגיע למסקנות עוד לפני פייזור הכנסת?

הי'ר י. ארידור:

אינני בטוח. אבל אני עומד לברוק אפשרות של הנחת מסקנות ביניים, תוך ציון שטרם הגענו לסיכום סופי.

ג. טל:

באשרוד כבר מדכאית התכנית של כורים לדיון בוועדה המחוזית, לקראת הפקדה.

בוועדות מחוזיות אפשר להגיש
התנגדויות. מה גם שהסמכות בענין

הי"ר י. ארידור:

זה איננה בידי הוועדה המקומית.

אינני מתמצא בנושא, אבל אני
לומד אותו. לפי השקפתי, עד כמה שזה תלוי בי, לא בניח לענין להסתכם
לפני שנראה את כל האלטרנטיבות האפשריות בצורה יסודית וברוקה, לא
פחות מזה המוצעת ע"י חברת החשמל. אני רוצה להעיר שעדיין לא שמעתי -
לא קשר לשאלות של מדיניות - מדוע אי-אפשר להקים תחנה כזאת בחוף
הצפוני של סיני. אם יהיה שלום - אין סכנה צבאית גם בתחנה שתוקם
בצפון סיני. אם לא יהיה שלום - בוודאי אין סיבה שלא להשתמש בשטח
שנמצא בידינו כדי להקים תחנה כזאת. מבקש תשובה גם על זה.

האם מדובר שם על אתר במרחק של
20-30 ק"מ מכל אוכלוסייה?

ל. שינינס:

אלו השאלות שנצטרך להתייחס
אליהן בישיבה הבאה.

הי"ר י. ארידור:

אחד מנציגי הציבור שאל: האם
לפני המועצה הארצית לתכנון
ולכניה ולפני כל גוף אחר האמור להכריע בנושא ישמעו עדויות של
מומחים שדעתם הפוכה מזה של הוועדה לאנרגיה אטומית וחברת החשמל?
מה החשובה לשאלה זו?

י. בארי:

בנושא זה, בהשתתפות האורחים
הנוכחים כאן היום, נפשיך בישיבה
ביום ג' הבא. אז נתייחס לשאלה גם מבחינה משפטית.

הי"ר י. ארידור:

(הישיבה ננעלה ב-11.10)